

СВЯТА ЖАННА Д'АРК

Не було в світі іншої такої славної дівчини, як св. Жанна д'Арк. У 1431 році її як чарівницю засудили на смерть і спалили живцем, а 1920 року Христовий Намісник цю селянську неписьменну дівчину проголосив Святою і навколішках просив її: "Свята Жанно, молися за нас!"

Народилася вона 1412 року в французькому селі Домремі у сім'ї небагатих хліборобів Якова й Ісабелі д'Арк. У цій родині було п'ятеро дітей. Батьки Жанни були побожні, призвичаєні до тяжкої праці на полі. Дівчина під дбайливою опікою матері навчилася любити Бога і молитися, ходити до церкви і часто приймати св. Тайни. Вміла також гарно прясти й шити. А від батька вона навчалася хліборобської праці; також пасла овець.

Малою дівчиною Жанна часто бавилася з сусідськими дітьми, збирала квіти, плела віночки та співала пісень. Але до танців не мала охоти; коли інші діти починали танцювати, вона відходила набік і молилася. Жанна була скромною, чемною, щирою і невинною дівчиною. Кожен радий був би мати таку доньку, як вона. Один вояк, що мав нагоду згодом добре пізнати її, сказав про неї: "Вона завжди видавалась мені святою".

Коли Жанні було тринадцять літ, їй почали з'являтися надзвичайні видіння. Першу з'яву вона мала влітку близько полудня в домашньому садку. Дівчина побачила дуже ясне світло, а опісля почула звідти голос, що наказував їй звільнити рідний край від наїзників. Жанна дуже налякалася. Але згодом чудесні з'яви почали повторюватися, і тоді вона пізнала, що їй з'являється св. архангел Михаїл, покровитель Франції, з іншими небесними духами. Під час наступних з'яв Голос сказав їй, щоб вона добре поводитись і часто ходила до церкви. Крім цього, раз або двічі на тиждень вона одержувала наказ іти шукати некоронованого короля, звільнити місто Орлеан від облоги ворогів та привести короля Карла в місто Реймс на коронацію. Налякана такими видіннями й наказами, Жанна аж тремтіла зі страху, але нікому нічого не говорила. Коли з'ява зникала, вона думала про те, що чула, і не уявляла, як вона може це зробити – бідна дівчина, що не вміє ні їздити на коні, ні воювати?

Чудесні видіння тривали три роки. Крім св. Михаїл а, Жанні часто являлися св. Маргарита і св. Катерина. В той час дівчина все менше бавилася з подругами, а більше молилася. Одночасно вона стала поволі розуміти те велике завдання, до якого покликав її Бог.

Жанна була вже повністю свідомою людиною, коли їй минуло 16 літ. Вона знала своє життєве завдання і всім своїм серцем бажала виконати його. Щоб бути вільною в своїх діях, вона навіть зобов'язалася перед Богом зберігати своє дівицтво і доти не виходити заміж, доки Господь не захоче. Але зі страху перед своїм великим завданням, вона вагалася з остаточним рішенням і нічого не починала. Але ще більше вона боялася зневажити своїм непослухом Бога, тому, врешті, на наказ своїх небесних опікунів, вона зробила рішучий крок: вибралася разом зі своїм вуйком у місто Вокулр до королівського старости – просити в нього допомоги для виконання Богом дорученого їй завдання. Але староста, вислухавши Жанну, висміяв її і відіслав додому,

порадивши вуйкові добре провчити дівчину, щоб порозумнішала.

Однак Божі слуги не зважають на жодні перешкоди. Рішучість Жанни була вже тоді такою великою, що вона сказала лицареві Жанові де Метц, що повірив у покликання дівчини: "Я прибула до цього королівського міста просити Роберта де Бодрікур завести мене до короля. Він не звертає уваги ні на мене, ні на мої слова; проте ще до середини посту я мушу бути в дорозі до короля. У світі нема нікого: ні короля, ні князя, ні когось іншого, хто міг би відновити королівство Франції, крім мене. Я воліла б прясти біля своєї вбогої матері, це б мені й належало робити: однак я мушу йти і виконувати те, що хоче Бог". Тоді цей лицар узяв Жанну за руку і присягнув, що за Божою допомогою він заведе її до короля. Коли він спитав її, коли вона хоче вибратися в дорогу, вона відповіла: "Відразу, можна й завтра".

Присяга шляхетного лицаря була для Жанни великою потіхою, але з від'їздом вона мусила ще якийсь час зачекати, бо для вирішення її справи конче потрібна була допомога старости. Вона одержала її аж після другої зустрічі з ним, справивши на нього велике враження, передусім чудесним знанням перебігу одного програного бою. Тоді він дав їй своїх вояків для охорони і послав її до міста Шінон, де перебував король. У той час Франція була в жалюгідному становищі через довголітню й криваву боротьбу двох партій. Королівська партія "арманьян" служила англійцям, які перед виступом Жанни зайняли вже велику частину Франції. З Божого наказу дівчина мала завдання визволити рідний край і довести до врочистої коронації короля, який тоді не мав до цього ні сили, ні відваги.

Коли Жанна одержала від старости чотирьох вояків і листа, що забезпечував їй вільне пересування, вона переодягнулася в чоловічий одяг і негайно вирушила зі своєю охороною до короля. Виїхала без порозуміння з батьками. Подорож тривала одинадцять діб і звичайно вночі, бо околиця була у ворожих руках, і вдень могли на них напасти. Всі їхали на конях; Жанна нічого не боялася, легко зносячи всі невігоди тяжкої подорожі разом з чоловіками. Одним тільки вона цілком відрізнялася від них: постійним бажанням бути при кожній нагоді на Службі Божій. Вона говорила їм: "Якщо ми вислухаємо Службу Божу, все буде добре". Але її провідники боялися, щоб у церкві не впізнав їх хтось з ворогів короля, тому тільки двічі дозволили їй бути в церкві. Поведінка Жанни під час подорожі була така скромна й невинна, що чоловіки з її охорони, незважаючи на те, що вона була дуже молода, ставилися до неї з великою повагою й пристойністю. 6 березня 1429 року Жанна щасливо прибула зі своєю охороною до міста Шінон, де перебував король, і поселилася в будинку однієї чесної жінки недалеко від королівського замку, в якому постійно молилася і постила.

Карл VII, тоді ще некоронований король Франції, не мав потрібного войовничого духу володаря й добрих радників, тому не був у захопленні від приїзду Жанни, два дні не приймав її. Напевно, він не вірив у її посланництво, а, може, був незадоволений, що вона перериває йому безжурне придворне життя. Замість того, щоб відразу поговорити з Жанною, король посилав до неї своїх придворних, щоб вони добре розвідали, хто вона та в якій справі прибула до нього. Спочатку дівчина не хотіла навіть говорити з ними і чекала на розмову з самим королем; коли ж вони заявили їй, що вони приходять від його імені, вона сказала їм, що має виконати два завдання: звільнити місто Орлеан від ворожої облоги і коронувати короля. По двох днях зволікання король, врешті, дозволив дівчині прийти до нього на розмову.

Жанну завели до зали, де був король і триста придворних, яким було цікаво побачити ту дивну дівчину, що бажала виконати такі речі, про які ніхто з них й не

думав. Щоб випробувати Жанну, король наказав одному зі своїх пишно одягнених вельмож сісти на троні і вдавати короля, а сам у простішій одежі став поміж придворних. Але дівчина відразу підійшла до короля, низько поклонила йому і сказала:

"Шляхетний дауфіне, я називаюся Жанна. Цар неба посилає мене до тебе з вісткою: ти маєш бути помазаний і коронований у місті Реймс, ставши намісником Небесного Царя, який і є справжнім королем Франції".

Дауфін, тобто престолонаслідник, задля випробування Жанни, відповів:

— Жанно, я – не король. Він там, – і вказав рукою на того вельможу, що сидів на королівському престолі.

Дівчина спокійно й поважно відповіла:

–В ім'я Боже, шляхетний дауфіне, ти король і ніхто інший.

Аж тоді король закликав Жанну до окремої кімнати на розмову. Вона запевнила його, що він є законним сином короля і наступником на престолі, щодо чого він мав сумнів, а також виявила його деякі таємні думки, які вона знала з Божого об'явлення. Це справило на нього велике враження, його лице аж засяяло від радості.

Та з вирішенням справ, задля яких Жанна прибула до нього, король барився. Минули тижні, поки дівчина змогла приступити до виконання свого головного завдання.

Тим часом король виділив їй помешкання в своєму замку, де була також капличка, найдорожче місце для побожної дівчини. До послуг призначили їй молоденького пажа, який з того часу був завжди біля Жанни, написавши згодом про ті часи цінні спогади. Він згадував, що часто бачив дівчину навколішках на молитві, залиту сльозами.

Король наказав відвести Жанну до сусіднього міста Пуатьє, щоб професори тамтешнього університету "проекзаменували" дівчину ще один раз. Коли її ввели до університетської зали, вона сіла на кінчику лави і спитала отців професорів чого вони бажають від неї. Один доктор св. богослов'я, що говорив говіркою своєї місцевості, спитав її, якою мовою говорили до неї її небесні опікуни. Жанна

відповіла:

—Кращою мовою, ніж ваша. Доктор богослов'я спитав знову:

—Чи ви вірите в Бога?

—Так, і більше, ніж ви.

Коли після цього о. доктор сказав їй, що вони не можуть порадити королеві дати їй військо, доки вона не дасть якогось знаку, що їй можна повірити, вона відповіла:

–Мій Боже, я не прийшла сюди робити якісь знаки. Ведіть мене до Орлеана, і я покажу вам знаки, для яких мене послано!

Опісля вона з'ясувала зібраним там професорам свій план, а саме: після здобуття Орлеана англійці будуть розбиті, тоді ж відбудеться коронація короля. Париж буде знову французьким, а князь Орлеана повернеться з англійського полону. Присутні богослови були надзвичайно вражені її заявою. Один з професорів зробив закид:

– Ти кажеш, що твої голоси сказали тобі: Бог бажає звільнити французький народ від лихоліття. Якщо Він бажає визволити його, то не треба армії.

– Вояки воюватимуть, а Бог дасть перемогу. Смілива й впевнена відповідь дівчини, що без найменшого збентеження сиділа на лаві перед поважним збором учених професорів, справила на них таке сильне враження, що вони вирішили порадити королеві послати її з військом до Орлеана, яке облягли й пробували здобути

англійці.

Після того іспиту Жанна мала побачення з самою матір'ю короля, яка згодом повідомила синові, що ця дівчина – невинна і не під впливом злого духа. Аж тоді король вирішив послати її з військом на допомогу Орлеанові. Одночасно призначив дівчині окремого сповідника, щоб він міг відправляти Службу Божу, сповідати її та давати їй, коли тільки вона забажає, св. Причастя, що для Жанни було дуже важливе. Крім цього, король дав їй зброю, прапор і коня. До неї прибули в той час також її два рідні брати, щоб бути біля сестри у воєнному поході.

Так дівчина перейняла провід у визволенні рідного краю. Згідно з її наказами, відбувалася підготовка до великого наступу. Жанна стала єдиною надією горем прибитої батьківщини. Франція тепер величала, обожнювала, озброювала її. Проста дівчина з Домремі стала дочкою нації, її спасінням.

Коли в королівському таборі всі почали готуватися до визволення рідного краю, Жанні дали панцир і державні прапори. Дівчина продиктувала листа до священиків у місті Фірбуа та просила їх відшукати для неї той меч, що закопаний у церкві під вівтарем. Ніхто нічого про існування того меча не знав, але коли почали розкопувати землю в церкві св. Катерини, то справді знайшли меч, на якому було п'ять вирізьблених хрестиків. Меч був дуже заржавілий. Але як тільки почали його чистити, ржа сама відлітала, і меч став напрочуд чистий. Чудо знайдення меча збільшило довіру до Жанни. Дівчина наказала на прапорі намалювати образ благословляючого Ісуса Христа, двох ангелів, земну кулю і лелії – символ Франції. Цей прапор носив за нею її паж. Мала вона також свій спис й малий топірець, а також два перстені, на одному з яких були вирізьблені слова "Ісус, Марія". Перед боєм вона дивилася на той перстень, згадуючи своїх батьків і св. Катерину, до якої вона колись торкнулася рукою, на якій був тепер цей перстень. Один молодий шляхтич, який мав нагоду зустріти Жанну, написав у листі до матері: "Я бачив її, як вона сідала на свого великого чорного коня, вся в панцирі, за винятком голови. Коли кінь не давав їй сісти на нього, вона сказала: "Ведіть його під хрест перед церквою". Там вона сіла на нього, і він став таким спокійним, наче був прив'язаний.

У похід Жанна вирушила 29 квітня 1429 року. Попереду йшли священики, що співали молитву до Святого Духа, а за ними їхала на коні дівчина, її два вірні приятелі, що щасливо привели її до короля, два рідні брати, вся старшина й три-чотири тисячі війська. Жанна була Богом даною духовною провідницею, що керувала його діями для виконання Божих планів.

Перший наказ, який Жанна проголосила військові, був такий: кожний вояк має негайно висповідатися, все свавільне жіноцтво повинно покинути обоз. Цей наказ чимало здивував старшин і вояків, але вони виконали його. Один високий старшина мусив відмовитись від звички проклинати. Воїнам Жанни треба було бути людьми чистого серця.

Під час походу до Орлеана коменданти зробили дівчині велику прикрість, бо завели її під місто іншою дорогою, ніж вона бажала. Коли комендант Орлеана виїхав їй назустріч, щоб привітатися, вона сердито спитала його:

– Ти порадив їм завести мене на цей берег ріки, замість вислати мене до Талбота і англійців... Рада нашого Господа розумніша і краща, ніж твоя. Ти хотів ошукати мене, але ти обдурив себе; я принесла тобі найкращу поміч, бо це допомога небесного Царя.

На щастя, комендантові вдалося все пояснити Жанні, і вона погодилася переправитися човном до Орлеана, де її чекало все місто. Коли ж виявилося, що

переправа через ріку неможлива, вона сказала коменданту, щоб хвилину почекав, і все буде добре. Справді, несподівано вітер подув в інший бік, і вони без перешкоди переправилися через ріку. Народ вітав її з великою радістю.

Прибувши до міста, Жанна кілька разів підходила до позиції англійців, що вже півроку облягали місто, і закликала їх добровільно відступити та рятувати своє життя. Однак англійські вояки відповідали їй глумливими і зневажливими вигуками.

Коли до Орлеана прибуло свіже військо, то несподівано розгорівся бій. Жанна вихром понеслася на місце бою. Французькі вояки зустріли її з тріумфом. Того дня вони перший раз здобули велику перемогу. По всіх церквах Орлеана заграли дзвони. Скрізь панувала радість! Усі втішалися, що Бог допоміг їм діждатися веселого дня.

Але Жанна була сумна: їй було жаль тих англійців, що загинули в бою без св. сповіді. І наче б вона була в тому винна, негайно висповідалася та наказала зробити це всім своїм воякам, сказавши їм, що якщо вони не посповідаються, то вона покине їх. Наступного дня, на свято Господнього Вознесіння, вона знову прийняла св. Тайни, заборонила воювати тим, що не сповідалися, а також рішуче наказала прогнати всіх жінок, що йшли за військом, щоб Бог не покарав їх поразкою за їхні гріхи. Всі її накази були виконані. Після цього найвища старшина зібралася на воєнну нараду, але потай від Жанни, бо не вважала її компетентною у воєнних справах. Вирішивши спланувати два нові наступи, Жанну повідомили тільки про один. Вона відразу відчувала, що їй не сказано всієї правди, кажучи: "Скажіть мені, що ви насправді вирішили. Я знаю, як зберігати таємниці". Тоді комендант Орлеана виявив їй усю правду. Згодом дуже часто так бувало: коли коменданти схвалювали якесь одне рішення, Жанна наказувала їм робити цілком протилежне.

У день самого Вознесіння не було бою, але того дня Жанна продиктувала нового листа до англійського війська, який перекинули до ворожого табору стрілою. Зміст листа був такий: "Мужі-англійці, ви не маєте ніякого права перебувати у французькому королівстві. Небесний Цар наказує вам через мене, дівчину Жанну, покинути зайняті позиції і відійти на свою територію. Якщо ви не зробите цього, то я справлю вам такий купіль, що пам'ятатимете повіки. Це я пишу вам третій і останній раз. Більше писати не буду. Ісус, Марія. Жанна Дівиця". Англійці відповіли їй зневажливими і безсоромними вигуками. Почувши це, Жанна звернулася до Бога і гірко заплакала. Згодом вона сказала, що Господь потішив її, і попросила свого сповідника встати наступного дня дуже рано, щоб приступити до св. сповіді.

Тим часом старшини вирішили на своїй раді не наступати на англійські позиції, доки король не пришле їм підкріплення. Коли один із старшин повідомив про це Жанну, вона сказала: "Ви мали свою нараду, а я свою. Вір мені, що моя рада матиме вартість і буде виконана, а з вашої не буде нічого". Після того вона звернулася до свого сповідника, попросивши його: "Завтра встань ще раніше, ніж сьогодні. Ти стоятимеш увесь час біля мене, бо завтра я матиму багато роботи, більше, ніж будь-коли, і кров потече з мого тіла понад моїми грудьми".

Наступного дня французькі коменданти не думали наступати на ворожі позиції, але Жанна була впевнена в перемозі, тому наказала розпочати бій, в чому підтримало її цивільне населення Орлеана. Вислухавши Службу Божу та прийнявши св. Тайни, Жанна виїхала до укріпленої фортеці, за яку йшов бій. Коли вона з вояками підїхала під міську браму, то один старшина з наказу коменданта міста не хотів нікого випустити з міста. Тоді Жанна крикнула до нього: "Чи подобається тобі це, чи ні, вояки пройдуть і переможуть, так як це було до цього часу". Старшина бачив, що люди

хочуть воювати, ані він, ані брама не зможуть спинити їх, тому поступився, а Жанна виїхала з вояками на поле бою.

Того дня, близько полудня, в Жанну поцілила ворожа стріла і застрягла в її грудях. Рана була дуже глибока. Від болю вона гірко заплакала. Один старшина, що спочатку не хотів воювати під її проводом, побачивши її поранену в бою за рідний край, попросив у неї прощення, дав їй свого коня, щоб вона відїхала з поля бою, бо англійські вояки вже були готові зіскочити з мурів фортеці і взяти її в полон.

Жанна сама витягнула стрілу з грудей і відійшла в безпечне місце, де їй перев'язали рану, але рішуче спротивилася, коли хтось із вояків хотів порятувати її якимось забобонним нашіптуванням. Після цього вона трохи спочила і відразу висповідалася.

Коли англійці побачили, що Жанни вже нема на фронті, то стали відважнішими і завзято боронили фортецю. Французький комендант почав думати про відступ. Тим часом Жанна, незважаючи на свою рану, знову повернулася на поле бою. Коли вона почула, що французи хочуть відступати, вона підійшла до коменданта та попросила його зачекати, доки вона не повернеться, а тим часом сказала їм пообідати. Комендант виконав її бажання. А Жанна по молитві повернулася під мури фортеці. Коли вояки побачили її і прапор під мурами, набрали такої відваги й запалу, що з новою силою кинулися в наступ і здобули останню ворожу твердиню. В місті задзвонили дзвони, і до Божого трону вознеслась сердечна молитва. Орлеан тріумфував, вдячний за своє визволення Господу Богові, небесним заступникам і хоробрим оборонцям, зокрема дорогій дівчині Жанні. А вона сама в той час оплакувала погибель душ побитих англійців, які ще недавно зневажали її гордими вигуками, не думаючи здаватися, до чого вона закликала їх в Боже ім'я.

Повернувшись з фронту, Жанна зїла кілька шматочків хліба, змочених у розведеному водою вині. Це була вся її пожива того пам'ятного 8 травня 1429 року, коли вона стала знаменитою.

Після щасливого звільнення міста Орлеана від ворожої облоги Жанна виїхала до короля, щоб супроводжувати його на коронацію. Король не знав, що робити. По нараді з дорадниками, він, врешті, вирішив їхати на коронацію, але армія мала ще здобути в англійців кілька міст. Головним комендантом війська король призначив найбільшого приятеля Жанни, князя з Аленсона. Знову розпочалися бої, і знову перемога за перемогою помножували славу Жанни і радість усього народу. Армія вірила в Жанну і всюди з захопленням ішла за нею. Її сильна надія на Божу волю, поміч і успіх перетягли на її бік й самих комендантів, хоч часто вони мали цілком інші плани, ніж вона. Народ і військо бачили її в блискучому панцирі та прапором у руці на місці найзавзятішого бою, вважаючи її вождем, за якого не жаль померти.

Коронація короля Карла VII відбувалася дуже врочисто. Єпископи зі священниками, князі з лицарством і вояками заповнили катедру. Але очі всіх були звернені передусім на сільську дівчину Жанну д'Арк, яка під час коронації стояла в панцирі з прапором у руках поруч короля. Її єдиній, після Бога, рідний край завдячував цій величній події.

На коронації був також її батько. Про їхню розмову ніде нема ніякої згадки, тільки відомо, що на прохання Жанни король звільнив її рідне село від сплати податків та інших данин.

Під час коронації значна частина французької землі була ще в руках англійців, вони займали і столицю Париж. Жанна прагнула за всяку ціну здобути це місто і в

підміських боях за столицю була навіть поранена. Але несподівано король наказав їй покинути фронт і прибути до нього. Звелів також уночі знищити міст, яким Жанна мала вести військо в наступ на Париж. Чому король зробив це: чи з причини своєї малодушності, чи за порадою зрадливих і підкупних ворогами дорадників, – історикам невідомо.

Для Жанни це був великий і болючий удар. Відходячи з фронту, вона залишила перед іконою Пресвятої Богородиці в катедрі св. Дениса блискучий панцир – символ недавньої перемоги. Це був знак її великого самозречення. Незабаром через брак коштів розпущено було військо. Жанна опинилася в королівському дворі, наче замкнена у клітці пташка, якій не дозволено летіти в широкі простори. Їй було надзвичайно прикро, але вона не бунтувала, тільки здалася в усьому на Божу волю.

Через кілька місяців королівська рада вирішила, що треба здобути два міста. Жанна знову поспішила на фронт. У поході вона здобула тільки перше місто; від другого була змушена відступити.

Після бою Жанні знову почали майже кожного дня являтися св. Катерина й св. Маргарита, сповіщаючи їй, що незабаром вона потрапить у полон. Святі заохочували її не боятися та запевняли її, що Бог їй допоможе. Під час видіння вона просила своїх небесних опікунок сказати їй, коли це станеться, бажала у полоні відразу загинути і довго не мучитися у в'язниці, але на це вона не одержала відповіді.

23 травня 1430 року Жанна знову прибула на фронт з малою дружиною поблизу міста Комп'єнь. Там вона тричі йшла в наступ на ворожі позиції і тричі відступала перед переважаючою силою противника. Коли знеохочені французькі вояки прибігли до неї та стали просити її разом з ними вернулася до міста і рятуватися відступом, вона скрикнула гнівно: "Мовчіть, їхня поразка залежить тільки від вас. Думайте тільки про напад". Але цим разом вояки вже не послуухалися її і втекли з поля бою. Жанна мусила й сама відступити за ними. Але комендант наказав підняти зведений міст, не давши Жанні й кільком воякам, що були з нею, можливості втекти і врятуватися. Хоробра дівчина всіма силами відбивалася від ворогів, але вони оточили її. Один з них стягнув дівчину з коня. Славна Жанна д'Арк стала воєнною бранкою.

Радість ворогів була величезною. Колись вони говорили, що вона знається з дияволом, тому вони сплять її як відьму, якщо зловлять; тепер вона була в їхніх руках. Карл VII повинен був відразу викупити або вимінити Орлеанську Діву, яка коронувала його, але він цього не зробив. Французи не заступилися за свою національну героїню. Безборонна, вона була залишена напризволяще в руках ворогів.

Спочатку Жанну тримали в себе ті французи, що були союзниками англійців. Вони не робили їй ніякої прикrostі. Навіть тоді, коли вона пробувала втекти з полону, її лише перевезли в місце, яке більше охоронялося. Становище Жанни було тоді непогане завдяки трьом добрим жінкам, її опікункам, що полюбили її й ласкаво поводитися з нею. А коли один молодий шляхтич відважився на непристойний жарт, Жанна тут же поставила його на місце.

Згодом її серце почала мучити велика туга, бо вона довідалася, що французи хочуть продати її англійцям. Потрапити в руки своїх ворогів було для неї найприкрішим. Проходжуючись по пласкому дахові високої вежі, вона почала думати про дуже небезпечну втечу. Св. Катерина являлася їй, застерігаючи, щоб вона не зважувалася на цей крок, але цим разом Жанна не послуухалася. Одного дня, доручивши себе Богові, вона зіскочила з вежі в надії, що, може, їй таки вдасться щасливо втекти. За якийсь час сторожа знайшла її непритомною на землі. Коли вона

прийшла до тями, то побачила, що вона далі в руках своїх противників. Від удару вона не могла нічого їсти. Тоді з'явилася їй св. Катерина і сказала, що вона мусить просити в Бога прощення за те, що зробила. Бо хоч вона не думала про самовбивство, а тільки про втечу, проте вона провинилася, бо зробила це проти виразної Божої заборони. Одночасно небесна заступниця потішила її, що мешканці міста Комп'єнь, долею яких вона дуже турбувалася, будуть врятовані. Тоді Жанна почала знову їсти і скоро видужувати.

Тим часом англійці та їхні французькі союзники вели між собою переговори про подальшу долю Жанни. Було вирішено передати її єпископові Петрові Копіон, в єпархії якого Жанна потрапила в полон, щоб над нею відбувся церковний суд. У зв'язку з цим її перевозили до міста Руан, де тоді перебував Кошон. Люди виходили їй назустріч, виявляючи своє співчуття. В одному місті прибули до неї ченці зі знатними громадянами, які були надзвичайно вражені, що невинну Жанну так жорстоко переслідують. В іншому місті її відвідали жінки. Жанна висловила їм свою вдячність, попросивши їх молитися за неї, поцілувала їх і у великому зворушенні сказала: "О, який тут добрий народ. Дав би Бог, щоб я мала щастя по своїй смерті бути похованою в цій околиці!" Після цього жінки відплили човном додому, а Жанна залишилася сама, розуміючи, що рано чи пізно вона стане перед судом своїх противників. Єдиною потіхою дівчини в той час було те, що їй дозволили сповідатися перед священником і ходити на Службу Божу, яку відправляли у в'язниці.

У грудні 1430 року Жанну перевезли до в'язниці в місто Руан, де почалися її душевні й тілесні терпіння. Її заборонили ходити на Службу Божу і приймати св. Тайни. Закувавши ноги в кайдани, її замкнули у в'язничній камері і прикували довгим ланцюгом до балька. В камері не було навіть ліжка, і вона спала на голій долівці; аж коли вона занедужала, їй дали ліжко, побоювшись, щоб вона не вмерла без суду. Зробили навіть залізну клітку, в якій вона стояла закована за шию, руки й ноги. Часто її морили голодом і ніколи, навіть взимку, не обігрівали її холодну камеру. Разом з нею в камері перебували вдень і вночі три вояки, що ображали її, відверто раділи з її гіркої долі, докучали непристойними жартами, навіть пробували збезчестити. Її камера була замкнена на три ключі, а перед дверима постійно стояли два інші вояки. Без окремого дозволу ніхто не мав права розмовляти з нею. Один військовий комендант обіцяв, що викупить її, якщо вона пообіцяє, що не візьме зброї до рук. Однак вона відкинула це, бо не вірила ні в щирість, ні у реальність пропозиції. Вона знала, що англійці хочуть убити її, бо надіялися, що після її смерті здобудуть Францію. "Але хоч би їх було в сто тисяч разів більше, вони королівства не здобудуть", – казала відважно Жанна присутнім у своїй камері ворогам. Тоді один з них витягнув шпагу і хотів пробити її, але другий стримав його, бо знав, що їй готують інший кінець.

Про Жанну, замкнену в тюрмі, говорили, що вона чарівниця, а також осуджували її одягу й мораль. До її камери часто заходили різні люди, що оглядали, випитували, намовляли її, докучаючи їй. А вона далі залишалася сама собою: мужня і свята. Коли один чоловік торкнувся її грудей, вона вдарила його в лице. Життя Жанни було в той час однією безперервною мукою, але вона не падала духом і кожної миті залишалась чесною, розумною й сміливою, як непереможний борець у бою.

Найбільшим терпінням Жанни було те, що їй відібрали духовну потіху, яку вона раніше мала зі слухання Служби Божої і майже щоденного св. Причастя. Жорстокі вороги навіть не хотіли пускати її до каплиці. Коли один священник дозволив Жанні помолитися перед Найсвятішими Тайнами, йому негайно дали сувору догану з

погрозою, що якщо він зробить це ще раз, то опиниться в такій камері, де місяць не бачитиме сонця. В місті Руан Жанна була в дуже скрутному становищі. Карл VII і всі її приятелі зрадили її.

Якою важливою персоною була в очах її ворогів та безборонна 19-літня дівчина, свідчить той факт, що на судову розправу проти неї було покликано 158 осіб, між якими був один кардинал, шість єпископів і тридцять два доктори богослов'я, всі – прихильники англійців.

Жанну викликали на відкрите судове засідання після того, як судді відбули вже десять закритих засідань у її справі. Перший раз покликали її на судилище 21 лютого 1431 року о восьмій годині ранку. Коли за день до розправи прийшов до її келії священник і повідомив, що наступного дня її покличуть на судове засідання, вона відповіла, що охоче піде туди, але вимагає, щоб на розправі було стільки священників з французької сторони, скільки з англійської, та щоб перед цим їй дозволили вислухати Службу Божу. Обидві вимоги судді відкинули. Дівчина-бранка, що не вміла ні читати, ні писати, стала віч-на-віч перед великим зборищем, що не шукало справедливості, – лише кари.

Розправа відбувалася в замковій каплиці, бо дівчину хотіли засудити як єретичку й чарівницю, що діяла під впливом злого духа. На суді вона не мала ні свого оборонця, ні правдивого свідка. Судді, вороже ставлячись до Жанни, засипали її підступними питаннями, щоб зловити її на помилковій відповіді, яка могла б служити їм основою для оскарження. Між суддями були чесні люди, які були за справедливість, але їх було мало. Один з таких сміливців мусив негайно залишити місто, іншого замкнули у в'язниці, решту позбавляли слова. Коли один єпископ заявив під час розправи, що Жанна не зобов'язана відповідати на складні питання, Кошон суворо поставив його на місце. Де був Кошон, там не було вільної думки. А за його плечима і всього суду стояли затяті англійці, що вже наперед вирішили, що Орлеанська Діва мусить піти під воду або згоріти живцем як єретичка й ідолопоклонниця. Все відразу було наперед сплановано. Шість прилюдних і дев'ять закритих засідань суду мали вигляд поважності й справедливості, а насправді були однією великою комедією або, точніше сказати, трагедією, що принижувала гідність суддів, обтяжуючи їхнє сумління провиною вбивства чеснішої за них усіх дівчини.

Коли Жанна стала перед суддями, їй дозволили сісти. Одна перед великим збором противників, у витертій хлоп'ячій одежі, зморена голодом, в'язницею та зневагами, вона мовчки очікувала судових допитів.

Та вже перша відповідь засвідчила її сміливість. Коли їй сказали присягнути на св. Євангелію, що вона говоритиме тільки правду, вона не хотіла цього робити, заявивши, що вона не знає, про що вони хочуть питати її. "Може, ви питатимете мене про щось, чого я вам не зможу сказати". І відразу попередила їх, що вона розкаже їм усе про своїх батьків, приїзд до короля, але Божих об'явлень, які знає тільки король, вона не виявить їм, хоч би вони відрубали їй голову. Після цього вона клякнула, поклала свою руку на св. Євангеліє і дала присягу, але в іншій формі, ніж судді цього бажали.

Відповіді Жанни на питання суддів були надзвичайно щирі і сміливі. Цим вона сама кувала на себе зброю, бо з них хитрі судді сплітали проти неї звинувачення, а її смілива поведінка сердила їх. Коли голова суду Кошон підкреслив, що він – її суддя, вона з місця відповіла: "Ви кажете, що ви – мій суддя. Я не знаю, чи ви ним є, але будьте дуже обережні і не судіть мене фальшиво, бо цим ви наражаєте себе на велику

небезпеку. Я застерігаю вас про це тепер, щоб згодом, як Бог каратиме вас, я знала, що виконала свій обов'язок". Це були слова, до яких Кошон не звик і яких він ніколи не чув від інших в'язнів. А судовому писареві, який, записуючи, перекрутив одну її відповідь, вона сказала перед усім збором: "Якщо ви ще раз зробите помилку, я накручу вам вуха". Учені професори з паризького університету, напевно, були вражені таким жартом дівчини перед обличчям смерті.

Судді задавали Жанні питання, які часто не мали нічого спільного з її справою; це вони робили для того, щоб збентежити та заплутати її у відповідях і на основі цього – засудити. Що було можливо, Жанна щиро виявляла, але на деякі питання не давала суддям відповіді до кінця. Передусім не хотіла нічого сказати про вигляд тих Святих, що їй являлися, ні про речі, що могли б кинути тінь на короля та її приятелів. Як Жанна відповідала під час розправи, довідуємося з протоколу:

—Коли ти чула останній раз, як до тебе промовляв голос? – питали її.

—Вчора і сьогодні.

—Чи голос заборонив тобі розповідати про те, що ми тебе можемо питати?

—На це я не дам відповіді. Я мала велике об'явлення щодо короля, але цього я вам теж не скажу.

—Чи голос заборонив тобі виявити це об'явлення?

—Я не маю щодо цього ніяких вказівок. Дайте мені п'ятнадцять днів часу, і я дам вам відповідь.

—Чи ти бачиш що-небудь, коли чуєш голос?

—Я вам цього не скажу; не маю на це дозволу, і моя присяга цього не стосується.

—Як ти знала, що до тебе говорять св. Катерина і св. Маргарита?

—Я говорила вам досить часто, що це були св. Катерина і св. Маргарита; як хочете, то вірте мені, а хочете – ні.

—Що ти бачила в них?

—їхні обличчя.

—Вони мали волосся?

—Ви раді б це знати, правда?

—Чи св. Маргарита говорить по-англійськи?

—Чому вона мала б говорити по-англійськи, коли вона не на боці англійців?

—Св. Михаїл був нагий?

—Ви думаєте, що Господь не має в що одягнути його?

—Чи він має волосся?

—А чому воно мало б бути обтяте?

—Ти бажаєш слухати Службу Божу, а чи не було б відповідніше слухати її в жіночій одежі? Що б ти зробила: одягнула жіночу одягу і слухала б Службу Божу, чи залишилася б у чоловічому одязі і не вислухала її?

—Якщо ви запевните мене, що дозволите бути присутньою на Службі Божій, коли одягнуся в жіночу одягу, тоді я відповім.

—Чи король, королева або хтось інший з твоєї партії не домагалися щоб ти скинула чоловічий одяг?

—Це до справи не має нічого спільного.

У чоловічий одяг Жанна одягнулася, щоб не звертати на себе уваги чоловіків та не наражати на небезпеку свою чистоту. Судді не хотіли приймати цього пояснення і вважали чоловічу одягу за велику провину.

Іншим головним закидом суду проти Жанни було те, що вона в своїх діях

керувалася тими наказами і вказівками, які вона одержувала від своїх небесних заступників у своїх об'явленнях, і не хотіла підкорятися розпорядженням церковних представників, тобто наказам Кошона та його колег. У відповідь на цей закид Жанна відповіла, що вона "вірить, що наш Святіший Отець, Римський Папа, єпископи й інші духівники є призначені для збереження Христової віри та що вони мають карати тих, що порушують її, але щодо її власної справи, то вона підкоряється тільки Церкві в небі, тобто Богові, Пресвятій Діві Марії й Святим, що є в раю. І вона знає, що не провинилася проти віри і ніколи не бажала цього робити". Жанна виконувала всі накази св. Церкви, але в тому, що сам Бог наказував їй через небесних заступників, вона була підзвітна тільки Всевишньому. Нехай пошлють її до Папи, тоді вона скаже йому все, що б він не запитав її. Судді не прийняли такого пояснення Жанни. Вони вважали, що вона діє під впливом злого духа або принаймні є лихою й непокірною донькою Католицької Церкви, тому почали погрожувати їй спаленням за єресь. Тоді Жанна відповіла: "Я нічого іншого не скажу. Навіть коли побачу вогонь, я й тоді говоритиму те, що я вже сказала, і не більше". Вона підкорялася насамперед Богові.

По третій розправі Жанна занедужала, до неї послали лікаря. Англійці берегли її від природної смерті. Коли вона видужала, судові засідання продовжувалася у її в'язничній камері. Жанна сиділа прикута ланцюгом до балька, а судді засипали її підступними питаннями. Вимучена в'язницею й недугою, Жанна мусила пильно зважати на питання суддів і на свої відповіді. Одного разу вона просила їх не розпитувати її більше. Коли одного дня їй прочитали протокол попередніх засідань, вона визнала, що там все правильно. Але вона настільки була ослаблена судовим процесом, що сказала: "Дайте мені жіночу одягу, щоб я могла піти до рідного дому". Вона хотіла вийти з в'язниці і порадитися, що їй далі робити. На Квітну Неділю і на Великдень вона дуже хотіла бути на Службі Божій і прийняти св. Причастя, але не могла скинути чоловічий одяг, бо не мала такого наказу від небесних заступників. А, можливо, чоловічий одяг вона вважала за єдиний спосіб збереження свого дівинства під час постійного перебування між чоловіками.

Коли судді вирішили засудити Жанну як єретичку, оскільки вона не хотіла відмовлятися від своїх попередніх заяв, Кошон прибув до її камери і порадив їй вибрати правового захисника. Жанна цією порадою не скористалася. Замість цього, будучи тяжко хворою, просила дозволити їй перед смертю прийняти св. Тайни та поховати її у посвяченій землі.

Та Жанна не вмерла. Коли вона видужала, її викликали до суддів, і тоді один архідиякон порадив їй признати свою помилку і підкоритися судові. Перед його промовою вона сказала: "Читайте, а опісля я вам відповім, бо покладаюся в усьому на Бога, свого Творця. Я люблю Його всім своїм серцем". Ні заклик архідиякона, ні погрози суду не захитали Жанни в її переконаннях: у що вірила і що сказала під час судової розправи, того не хотіла зрікатися. Коли їй запропонували продиктувати листи деяким її знайомим, вона відповіла: "Пришліть до мене посланця, і я все розкажу йому про цей суд. Чи думаєте, що вам удасться зловити мене за допомогою таких засобів?" А на погрозу, що її за впертість візьмуть на муки, вона сміливо й рішуче заявила: "Направду, навіть якби ви порозривали моє тіло і вигнали мою душу з тіла, я не можу говорити інакше; а якби щось і сказала, то опісля завжди говоритиму, що ви присилювали мене до цього". Тоді професори університету в Парижі прислали судові свою заяву, що якщо Жанна не змінить свого погляду на своє посланництво й поведінку, то треба вважати її за єретичку, чарівницю, схизматичку й відступницю.

Цей присуд університету одноголосно потвердив увесь зібраний на розправі трибунал.

24 травня 1431 року минув рік відтоді, як Жанна потрапила в неволю й у в'язницю. Рік приниження, душевного страждання, непохитності в переконаннях. 25 травня настала в цій справі несподівана зміна. Коли Жанну вивели на монастирський цвинтар у Руані і в присутності численного духовенства, війська й народу Кошон почав читати присуд, що "її оголошують відлученою від Церкви єретичкою та передають в руки світської справедливості", вона зламалася. Налякавшись вогню, в якому вона мала живцем згоріти, вона раптом перервала читання присуду і голосно кілька разів заявила, що відмовляється від своїх попередніх заяв про чудесні видіння та в усьому покоряється судові й Церкві. Їй відразу підсунули приготовану заяву зречення, і вона зробила на ній пером якийсь знак, що мав служити їй підписом. Після цього вона усміхнулася. Що Жанна тоді думала та яку саме заяву підписала, не знаємо. Але смертний присуд відмінили.

Така раптова зміна всіх здивувала. Юрба почала обурюватися, хтось став кидати каміння, англійці сердилися на Кошона і французів, називаючи їх зрадниками за те, що вони не довели справи до кінця і не передали їм Жанни на спалення. Тоді Кошон спитав присутнього там кардинала, що далі робити, а той відповів, що прийме Жанну до Церкви як каянницю. Після цього Кошон проголосив дівчині кару досмертної в'язниці, щоб вона там терпінням і смутком спокутувала свої провини. Коли Кошон скінчив свою промову, Жанна скрикнула до присутніх духовних осіб: "Візьміть мене до своєї в'язниці, щоб я далі не була в руках англійців!" Однак Кошон наказав відвести її до тієї самої тюрми, в якій вона перебувала раніше. Туди прийшло згодом кілька суддів, що повідомили їй про те, що Церква їй прощає та сказали їй на знак каяття переодягнутися в жіночу одягу й обголити голову, щоб не залишилося ніякого сліду з її попереднього хлоп'ячого вигляду. Дівчина покійно виконала їхнє доручення. Здавалося, разом з тим буде раз і назавжди викреслене зі сторінок історії ім'я славної Жанни д'Арк.

Але до трьох днів усе змінилося. Всупереч своїй обіцянці, Жанна знову одягнулася в чоловічий одяг. Коли Кошон це побачив, то скликав надзвичайне засідання суддів, які відразу осудили її як невинуватну єретичку та вирішили передати світській владі для покарання. Після такого рішення Жанну чекало тільки одне: спалення живцем на вогнищі.

Таке рішення суду було несправедливе, бо дівчина ніколи в житті не мала єретицьких поглядів. Є також свідчення тамтешніх свідків про те, що одягнутися в чоловічий одяг примусили Жанну підступом і насиллям вояки: вони забрали в неї жіночу одягу, і дівчина мусила одягнутися в чоловічу. Чи вони зробили це самі, чи з вказівки інших – невідомо.

30 травня 1431 року прибули до в'язничної камери два домініканці і повідомили Жанні, що цього ранку вона буде спалена на вогнищі. Вона не сподівалася такої раптової зміни, тому налякалася жахливої смерті і гірко заридала: "О, горе мені! Горе! Моє тіло, чисте й невинне, не зіпсоване гріхом, має бути сьогодні знівечене й спалене на попіл! Ах, я скоріше воліла б, щоб мені відрубали сім разів голову, ніж так згоріти!" Коли в ту хвилину увійшов до камери Кошон і почав виправдовуватися перед нею, вона стримала його фарисейські слова спротивом: "Я вмираю через вас. Мене кличе до себе Бог, великий Суддя, за всі лиха й несправедливість щодо мене: за те я викликаю вас на Божий суд!"

Коли Кошон вийшов, Жанна заспокоїлася і перед одним добрим до неї

священиком висповідалася та прийняла, залита сльозами, св. Причастя. Після цього її вивели з в'язниці на місце страти. Там поставили Жанну на підвищенні, щоб усі могли бачити її, і один священик почав говорити проповідь. Коли він сказав, що Церква передає її світській владі, вона клякнула і голосно почала молитися до Бога, а також просити прихильників і противників змилюватися над нею та молитися за неї, бо вона прощає їм усе лихо, що вони їй заподіяли. Її молитва й благання були такі зворушливі, що судді, навіть деякі англійці, плакали. Кілька осіб утекло з того місця, бо не могли довше дивитися на таке сумне видовище. Один англійський вояк зробив з двох паличок хрестик і подав Жанні; вона насамперед поцілувала його, а опісля поклала собі його на груди. Згодом англійці завели її на високий костер, де їй на голову наклали паперову шапку з написом: "Єретичка, відступниця, ідолопоклонниця". Один священик приніс з церкви великий хрест, і вона з любов'ю притиснула його до своїх грудей; опісля він увесь час тримав його високо перед її очима, щоб вона могла бачити його. Коли її прив'язували до костра, вона вголос молилася до своїх небесних опікунів, а коли полум'я почало огортати її тіло, вона весь час голосно кликала Ісуса і до самої смерті промовляла, що її об'явлення походили від Бога та що вона робила те, що Він наказав їй. У хвилину смерті, віддаючи свого духа, вона схилила голову наперед, і ще раз голосно проказала: "Ісус". Це був останній знак живої віри в Бога святої невинної дівчини. Було їй тоді дев'ятнадцять років.

Коли Жанна горіла на вогнищі, багато людей плакало. Писар англійського короля скрикнув: "Ми пропали; спалили святу!" Серед полум'я появилось наче виписане ім'я Ісуса. Один англійський вояк, що мав кинути в'язку хмизу на підпал, не міг цього зробити, бо раптово побачив, як з полум'я вилетів білий голуб і полетів; його, скаменілого зі страху, відвели набік. Того самого дня він, розжалений, приступив до св. сповіді. Той, хто спалив Жанну живцем, ходив опісля розкаяний і стривожений, що Бог не простить йому його провини.

Через дев'ять літ після смерті Жанни її мати прибула до міста Орлеана і розпочала оборону доброго імені своєї доньки. Її старання увінчалися успіхом; Апостольський Престол якнай докладніше вивчив усю справу, спростував рішення попереднього суду, оголосивши його несправедливим, а Жанну – невинною. За її святе життя і завдяки численним чудам, якими Бог прославив свою вірну слугу, св. Церква проголосила її 1920 року Святою.

Жанна д'Арк стала окрасою всього християнства.